

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

**Факультет/інститут
Навчально науковий інститут мистецтв**

Кафедра дизайну і теорії мистецтва

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Сакральне мистецтво, іконологія

Рівень вищої освіти – ____ **третій (освітньо-науковий)**_____
(перший (бакалаврський); другий (магістерський); **третій (освітньо-науковий)**)

Освітня програма **образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація**
(доктор філософії)

Спеціалізація образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

Спеціальність 023 образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

Галузь знань 02 Культура і мистецтво

**Затверджено на засіданні кафедри
Протокол №1 від “26” серпня 2024 р.**

м. Івано-Франківськ – 2024 р.

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	<i>Сакральне мистецтво, іконологія</i>
Викладач (і)	Дундяк Ірина Миколаївна
Контактний телефон викладача	+38 (0342) 52 34 29
E-mail викладача	iryna.dundiak@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	___ 3 ___ кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Консультації до самостійної роботи проводиться на практичних заняттях, з приводу деталей оформлення ескізів (за потреби) онлайн у меседжерах, емейлом у межах робочого часу викладача.

2. Анотація до навчальної дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни є особливості сакрального мистецтва та основні положення іконології.

ОК «Сакральне мистецтво. Іконологія» належить до циклу дисциплін вільного вибору аспіранта. Наукова та практична діяльність мистецтвознавця часто перетинається з різними об'єктами сакральної культури. Навики наукового дослідження таких об'єктів, синтезу різних історико-культурних підходів до ознайомлення з ними фахівців та нефахівців будуть корисними не лише для удосконалення теоретичних знань аспіранта, а й у практичній роботі.

Навчальний курс передбачає формування теоретичних знань щодо феномену сакрального мистецтва, ознайомлення із основними напрямками розвитку сакрального мистецтва як складової культурної спадщини та мистецтвознавчими напрямками його дослідження та сприйняття. Пропонований курс полягає як у висвітленні основних теоретичних засад сакрального мистецтва та іконології, так й у наданні методичних рекомендацій щодо виконання конкретних видів індивідуальних наукових робіт (тези на конференцію відповідно до індивідуальної теми дослідження), навчально-дослідних (аналіз ікони зі збірки музею, галереї) та науково-популярних робіт (анотація для виставки) з тематики сакральної культури та мистецтва.

Курс поглибить вміння аспірантів обирати методи дослідження у відповідності до певної тематики наукової роботи, а також практичні навички написання різної форми статей, праці з науковими джерелами.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни полягає в особистісному художньо-естетичному розвитку аспірантів, формуванні у них світоглядних орієнтацій, загальних і фахових компетентностей у сфері образотворчого та декоративного мистецтва.

Ознайомлення аспірантів із теоретичними, історичними, сучасними аспектами розуміння та сприймання сакрального мистецтва, формування цілісного уявлення про особливості різних форм візуального сакрального мистецтва, визначення місця і ролі пам'яток християнського храмового мистецтва у національній та світовій культурно-мистецькій спадщині.

Метою та завданням практичної частини курсу є інтенсивний практикум, що дозволяє засвоїти аспірантам основні теоретичні положення, знання у практичних ситуаціях; збирати та аналізувати інформацію для обґрунтування мистецтвознавчих та культурологічних досліджень сакрального мистецтва, застосовуючи фахову термінологію; створювати стратегії наукових досліджень сакрального напрямку.

4. Програмні компетентності та результати навчання

За ОП аспіранти мають удосконалити на ОК такі загальні компетентності:

ЗК-1. Здатність до пошуку, оброблення, компетентного відбору інформації з різних джерел для професійної діяльності та власного наукового дослідження

ЗК-2. Здатність до критичного та абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-3. Здатність проведення власного наукового досліджень на відповідному фаховому рівні та усвідомлення його актуальності для національного та світового мистецтва.

ЗК-5. Здатність написання українською та іноземною мовами власних наукових публікацій різного змісту та обсягу.

ЗК-6. Здатність дотримуватися кодексів професійної етики та виявляти ініціативу в науково-організаційній діяльності.

Фахові компетентності:

ФК-1. Здатність виконувати оригінальні дослідження на основі ґрунтовного розуміння історії й теорії образотворчого, декоративного мистецтва та збирати необхідну інформацію.

ФК-2. Володіти методологією проведення наукових досліджень у сфері образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва та методами атрибуції, експертизи, класифікації мистецьких об'єктів і пам'яток культури.

ФК-3. Здатність систематизувати, критично оцінювати і використовувати отриману інформацію у сферах культури і мистецтва та формулювати обґрунтовані висновки, відповідні до поставленої мети та завдань

ФК-4. Вміння писати наукові статті, анотації.

ФК-7. Здатність до наукового спілкування та ведення наукової дискусії, аргументування власних думок.

ФК-8. Здатність викладати фахові дисципліни у закладах вищої освіти, проєктувати освітні програми та розробляти методики викладання мистецьких дисциплін для різних аудиторій в поза академічній аудиторії.

Що на практиці буде втілено у такій формі результатів навчання:

ПРН -1. Глибокі знання з історії й теорії мистецтва наукового пізнання, що необхідні для проведення наукового дослідження на основі розумінням історичних, геокультурних та етнопсихологічних чинників мистецьких процесів. *(розуміти і знати історичні та сучасні концепції терміну «сакральне», сакрального мистецтва, розуміти і бути готовим пояснити значення та актуальність власного наукового дослідження з тематики сакральної культури);*

ПРН - 2. Глибокі знання принципів логіки, основних мистецтвознавчих понять, вміння застосовувати фахову мистецтвознавчу термінологію. *(розуміти особливості використання специфічних термінів сакрального мистецтва та іконології); розуміти і правильно визначити основні етапи, терміни виконання та складові наукових досліджень з сакрального мистецтва; аналітично провести дослідження об'єктів та предметів для індивідуальних наукових досліджень з курсу);*

ПРН -4. Глибокі знання про художній образ як базову основу мистецтва та розуміння специфіки його вирішення в різних видах образотворчого й декоративного мистецтва; про особливості видів декоративного мистецтва та основні концепції вітчизняного й світового декоративного мистецтва.

(готовність демонструвати історико-культурні та мистецькі зв'язки щодо особливостей архітектурних святинь, християнських храмів, ікон; шанобливе ставлення до історичного спадку і культурних традицій)

(регіональних і світових) при аналізі об'єктів та предметів сакральної культури);

ПРН - 5. Вміння аналізувати, систематизувати, критично оцінювати доробок попередніх учених. *(вміння узагальнювати та аналізувати інформацію про аналоги сакральних об'єктів, вміти знайти основні наукові дослідження з сакрального мистецтва для різних культурних регіонів; здатність індивідуально продумувати інформаційне та візуальне наповнення статті за темою курсу; вміти самостійно оформляти та готувати до друку різні варіанти статей, анотацій).*

ПРН -6. Вміння рецензувати, коментувати, цитувати наукову літературу, в тому числі іноземною мовою. *(вміння знаходити, подавати інформацію про сакральні об'єкти, здатність індивідуально продумувати інформаційне та візуальне наповнення різних варіантів статей, повідомлень, анотацій, тез, презентацій).*

ПРН - 8. Володіти основними методами атрибуції, експертизи та реставрації творів образотворчого та декоративного мистецтва *(розуміти і знати філософсько-культурні особливості сакрального мистецтва різних віросповідань, розрізняти особливості створення об'єктів сакрального мистецтва, розуміти особливості стилістики відповідно до часу створення об'єкту тощо).*

ПРН -10. Вміння створювати презентації та використовувати різноманітне технічне обладнання для популяризації власних наукових досліджень серед наукової спільноти та зацікавленого кола. ПРН -11. Вміння вільно презентувати результати досліджень, обговорювати, вести наукову дискусію з фахівцями й нефхівцями про наукові та прикладні проблеми образотворчого, декоративного мистецтва, реставрації державною та іноземною мовами *(вміти написати тези до індивідуального завдання з курсу, підготувати презентації для ілюстрування усних доповідей; грамотно і доцільно застосовувати у виконанні наукових проєктів засоби комп'ютерного програмного забезпечення).*

ПРН - 12. Здатність писати, рецензувати наукові статті, в тому числі іноземною мовою у провідних вітчизняних та міжнародних наукових виданнях; підготувати дисертаційну роботу і представити її до захисту відповідно до чинних вимог *(вміти написати анотацію та тези державною та іноземною мовами для індивідуального завдання з тем ОК).*

ПРН - 14. Дотримання принципів академічної доброчесності, правових основ дослідницьких робіт, законодавства України в галузі культури, мистецтва та охорони пам'яток *(розуміти, що знайдена та запозичена інформація, візуальні джерела є чиеюсь інтелектуальною власністю й вимагають обов'язкового посилання на періоджерело; знати основні принципи пам'яткоохоронної діяльності; пам'ятки ЮНЕСКО сакрального напрямку на території України).*

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни	
Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	20
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	52

Ознаки навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
3	023 образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація	2	вибіркова

Тематика навчальної дисципліни			
Тема	кількість год.		
	лекції	заняття	сам. роб
Тема 1. Теорія, термінологія та символіка сакрального мистецтва.	4	2	4
Тема 2. Історичні та сучасні аспекти сприйняття, розуміння сакрального мистецтва	2	4	3
Тема 3. Українська сакральна архітектура: різноманітність пам'яток, сучасні пам'яткоохоронні аспекти, пам'ятки ЮНЕСКО,	4	4	15
Тема 4. Християнські храми, іконостас, особливості традиційної української християнської іконографії	6	4	20
Тема 5. Колекції сакральних пам'яток в музейних збірках України, Прикарпаття.	4	4	10
ЗАГ.:	20	18	52

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	<p>Залікова оцінка виставляється підсумком балів (100 балів максимум) поточного оцінювання за семестр: балів по семінарських заняттях та за практичні завдання (самостійні), виконані в повному обсязі. За умови відсутності аспіранта на деяких семінарських заняттях, то питання з пропущеного семінарського будуть усно відпрацьовані ним на заліку й оцінені викладачем.</p> <p>Основними способами контролю на семінарських заняттях є індивідуальне та фронтальне опитування, тестові завдання, обговорення у групі проблемних питань, аналіз ситуативних завдань. Кожен семінар має окремий блок різних варіантів контрольний робіт, що оцінюється 10 балами.</p> <p>Аспіранти на кожну тему мають індивідуальне науково-дослідне завдання (по 10 балів за кожне). За невчасно здані завдання (відповідно до графіку) знімається по 4 бали з кожного.</p>
Вимоги до письмових робіт	<p>Самостійні завдання науково-дослідницького спрямування курсу розробляються викладачем на початку семестру для кожного аспіранта індивідуально з урахування тематики його дослідницьких уподобань та теми дисертації.</p> <p>Загальні критерії оцінок письмових завдань:</p> <p>“відмінно” – здобувач вищої освіти вільно володіє теоретичними положеннями і термінологією; повно, логічно і послідовно розкриває зміст поставленого завдання відповідно до тематики та рівня складності державною та іноземними мовами; правильно застосовує одержані теоретичні знання для письмового викладу матеріалу; демонструє уміння робити узагальнення і висновки, використовуючи зібрану джерельну базу;</p> <p>“добре” – здобувач вищої освіти достатньо володіє понятійним апаратом; демонструє уміння комплексно вирішувати поставлене письмове завдання; загалом правильно розкриває основний зміст теми науково-дослідницького завдання; уміє логічно, послідовно, висловити власну думку щодо об'єкту</p>

	<p>сакрального мистецтва, робити висновки та узагальнення; у тексті допускає незначні неточності;</p> <p>“задовільно” – здобувач вищої освіти частково володіє ключовими поняттями та термінами; зміст окремих питань індивідуального завдання викладає частково, непослідовно; під час розкриття окремих теоретичних положень письмового завдання серйозні помилки, неточності;</p> <p>“незадовільно” – здобувач вищої освіти не може розкрити зміст основних понять тематики індивідуального завдання; не вміє логічно обґрунтувати теоретичні положення теми; допускає принципові помилки при викладі тексту завдання.</p>
Семінарські заняття	<p>Загальні критерії оцінок форм контролю семінарських:</p> <p>“відмінно” – здобувач вищої освіти вільно володіє теоретичними положеннями і термінологією; повно, логічно і послідовно розкриває зміст питання; творчо підходить до вирішення поставлених завдань; правильно застосовує одержані теоретичні знання для розв’язання практичних завдань; демонструє уміння робити узагальнення і висновки, використовуючи джерельну базу;</p> <p>“добре” – здобувач вищої освіти достатньо володіє понятійним апаратом; демонструє уміння комплексно вирішувати завдання; правильно розкриває основний зміст матеріалу; уміє логічно, послідовно, висловити власну думку, робити висновки та узагальнення; у відповіді допускає незначні неточності;</p> <p>“задовільно” – здобувач вищої освіти частково володіє ключовими поняттями та термінами; зміст окремих питань викладає частково, непослідовно; під час розкриття окремих теоретичних положень допускає серйозні помилки, неточності;</p> <p>“незадовільно” – здобувач вищої освіти не може розкрити зміст основних понять; не вміє логічно обґрунтувати теоретичні положення; допускає принципові помилки при виконанні більшості завдань, передбачених програмою</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	Наявність успішно виконаних індивідуальних науково-дослідницьких робіт з курсу
Підсумковий контроль	Підсумкова оцінка виводиться загальним підсумком балів за всі види робіт за семестр.

7. Політика навчальної дисципліни

<p>Письмові роботи:</p> <p>Академічна доброчесність: Під час навчання аспірантам створюється атмосфера та умови максимально подібні до реальної науково-дослідницької праці. Не допускається використання чужої інтелектуальної власності, відслідковується викладачем плагіат. На цьому курсі політика академічної доброчесності є принципово важливою. Будь яка робота, яка виконана не вами, але ви видаєте її за власну вважатиметься крадіжкою, розглядатиметься академічною комісією і може мати негативні наслідки для вашого подальшого навчання</p> <p>ПНУ розділяє фундаментальні цінності академічної доброчесності: Чесність, Довіра, Справедливість, Повага та Відповідальність. Кожен учасник освітнього процесу в університеті несе персональну відповідальність за дотримання академічної доброчесності.</p> <p>Відвідування всіх занять є обов’язковим (за виключенням індивідуального графіку та задокументованих поважних причин). Відсутність без поважних причин на більше ніж 40% практичних занять дає право викладачу знімати 10 балів від загальної суми балів</p>

набраної здобувачем суми за семестр або давати додаткові завдання.

Неформальна освіта: передбачена та регулюється положеннями університету. В разі вивчення здобувачем подібної тематики з курсу під час неформальної освіти, можливе перезарахування завдань, за умови наявності підтверджуючих документів.

8. Рекомендована література

1. Білецький П.Д. Українське мистецтво другої половини XVII – XVIII століть. Київ, 1981. 159 с.
2. Головей В.Ю. Сакральне в мистецтві: проблеми образотворчої репрезентації: монографія. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 420 с.
3. Дундяк І. Українське церковне малярство другої половини XX – початку XXI століть (особливості функціонування, збереження, трансформації та відродження): монографія. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019. 448 с.
4. Дундяк І.М. Transformational tendencies of the Ukrainian diaspora church painting *Ukrainian Diaspora: collective scientific monograph* (Dutchak V., Karas' H., Dundiak I., Kozinchuk V., Kukuruza N., Novosiadla I., Fabryka-Protaska O., Duda L., Fedorniak N., Obukh L., Kurbanova L., Sloniovska O.). Dallas, USA: Primedia eLaunch LLC, 2020. P. 54-74.
5. Креховецький Я. Богослов'я та духовність ікони. Львів: Свічадо, 2002. 184 с.
6. Сакральное искусство Востока и Запада. Принципы и методы/Пер. с англ. Н.П. Локман. — М.: Алетея, 1999. - 216 с: ил.
7. Словник українського сакрального мистецтва / За наук. ред. М. Станкевича. Львів: Ін-т народознавства, 2006. 288 с.
8. Селівачов, Михайло Романович. "Sacrum" і "Profanum": священне і світське у церковному мистецтві / Михайло Романович Селівачов // Вісник Національної Академії керівних кадрів культури і мистецтв. — 2017. — № 1. — С. 74-79.
9. Степовик Д. Іконологія й іконографія. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2004. 320 с.
10. Степовик Д. Історія української ікони X – XX століть. Київ: Либідь, 2004. 442 с.
11. Тарас Я.М. Українська сакральна архітектура: словник-довідник. Львів: ІН НАНУ, 2006. 584 с.
12. Lexicon der christlichen Ikonografi b.3. Rom-Freiburg-Basen-Wien, 1990. 576 s.

13. Nowosielski J. Wokół Żywota protopora Awwakuma. *Sztyka po końcu świata. Rozmowy*. Kraków. 2012. 430 s.
14. Onasch K. Die Ikonenmalerei: Grundzüge einer systematischen Darstellung. Leipzig, 1968. 278 s.

Додаткова

15. Гелитович М. Ікона перформативна як явище сучасного мистецтва // Образотворче мистецтво. — 2020. — № 1. — С. 74-77.
16. Левицька М. Концепт "Святая Русь" і сакралізація імперської влади засобами церковного мистецтва : на прикладі Почаївської лаври у 19-му ст. // Народознавчі зошити. — 2018. — № 1. — С. 179-188.
17. Лещенко А. М. Особливості прояву коєволюційно-резонансної специфіки творів сакрального мистецтва у православ'ї та католицизмі // Практична філософія. — 2016. — № 2. — С. 93-98.
18. Лещенко А. М. Сакральне мистецтво як механізм формування мотивації вірянина // Практична філософія. — 2015. — № 4. — С. 114-120.
19. Лещенко А. М. "Художня рецепція" як механізм сприйняття творів християнського сакрального мистецтва // Філософські обрії. — 2015. — Вип. 34. — С. 99-109.
20. Селівачов М. Поняття «сакральне мистецтво»: зміст і межі // Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки. 2008. Вип. 1. С. 67–76.
21. Станкевич М. Феномен ікони на склі // Теорія рами. Вибрані праці з історії і теорії мистецтва. Львів: СКІМ, 2015. С. 67–79.
22. Сучасне сакральне мистецтво: потреба трансформацій : з приводу розвитку сучасного сакрального мистецтва, його тенденцій у контексті загального мистецького процесу розмова з мистцями Сергієм Радкевичем, Святославом Владикою, Данилом Мовчаном та мистецтвознавцем Галиною Хорунжою / вела Оксана Маричевська // Образотворче мистецтво. — 2016. — № 1. — С. 58-61.
23. Цугорка, О. Сакральне мистецтво живопису: вітчизняна наукова рефлексія // Вісник Національної Академії керівних кадрів культури і мистецтв. — 2016. — № 4. — С. 115-119.
24. Хорунжа, Г. Сучасне сакральне мистецтво Львова: зображення, образ, ікона // Образотворче мистецтво. — 2016. — № 1. — С. 55-57.
25. Łuszczek D. Inspiracje religijne w polskim malarstwie i grafice 1981–1991. Warszawa 1998. 256 s.

Дундяк Ірина Миколаївна,
доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри дизайну і теорії мистецтва